

Halvor Kjølstad:

Berusende pågangsmot

Liv Jørgensen

Sveinung Uddu Ystad

Fyll koster arbeidslivet minst 12 milliarder kroner i året, hver nordmann over 14 år drikker i snitt 6,4 liter ren alkohol i året. Lite tyder på at konsumet går ned. Men direktør Halvor Kjølstad (59) i AKAN gir aldri opp.

– Jeg har vel alltid vært kjerringa mot strømmen, sier direktøren, der han sitter på et nesten ferieryddet kontor midt i Torggata i Oslo en relativt stille julidag, en sånn dag da solen er i ferd med å bryte gjennom skydekket og regelrett inviterer til et aldri så lite sommerglass i kveldingen. Kan hende går Kjølstad selv hjem og nipper til noe godt, for fanatiker er han ikke, og forresten vil han gjerne presisere at AKAN – Arbeidslivets komite mot alkoholisme og narkomani – ikke er en avholdsorganisasjon, men jobber med å forebygge rusproblemer i arbeidslivet.

Siden vi altså drikker mer, og alkohol inngår i stadig flere arbeidsrelaterte sammenhenger, trues ikke Kjølstad av lediggang med det første. I årevis har han iherdig jobbet mot vår så å si stigende promille – i det tidligere Edruskapsdirektoratet, på A-senteret drevet av Kirkens Bymisjon, som direktør i Blå Kors og siden i fjor i AKAN.

Direktøren er nærmest født til det. Hans far var overlege i alkoholomsorgen, og Halvor Kjølstad levde mange barneog ungdomsår på institusjonen Bjørnebekk i Ås.

– Pasientene, «passienta», som vi sa, de var mine venner, sier Kjølstad.

– *Hva fascinerer deg så sterkt med dette feltet?*

– Det er noe med at folk med rusproblemer blir sett ned på og vurdert som håpløse. Det provoserer meg, for det var ikke slik jeg møtte mine venner som ung. Mitt bilde av disse menneskene er positivt, og det har jeg holdt fast ved og fått bekreftet.

Han var jo bare full ...

– Vi ser ofte folk som enten friske eller syke, fortsetter Kjølstad. – Enten er du tungt belastet, eller så er du frisk. Men rusproblematikk er mye mer nyansert. I virkeligheten er det glidende overganger. Den som går på stupfylla fem ganger i året og ikke takler jobben dagen derpå, han eller hun er ikke alkoholiker, men har likevel et problem.

– *Mange vil si at fem utskeielser i året ikke er særlig mye.*

– For arbeidskameratene kan det være et problem. Blir sjefen full på julebordet og begynner å klå på damene, da har virksomheten et problem. Og sånt tas ofte ikke tak i, for det er jo ikke en alkoholiker som gjør det, atferden forklares som alkoholrelatert – folk får lov til å plage andre, fordi de har drukket.

Det typiske alkoholproblem, ifølge Kjølstad, har form av en godt voksen mann med åpen buksesmekk, gjerne svingende flasken ved båtripa, som han risikerer å tippe over. Når russen lever livet i høyt humør, er det alkoholen som legitimerer at det svinger litt ekstra og ofte i overkant.

– *Hvorfor blir mange helt overstadige i fylla?*

– Jeg tror det handler mye om det tillærte. Alkohol er fest og moro, i beste fall uskyldig utagering. Vi har en lang tradisjon, i Norge og Finland, for ikke bare å drikke, men også for å utagere. Det er en del av totalkonseptet. I andre land kan de dø av skrumplever og sånt, men folk gjør ikke sprø ting. Så kan vi spekulere i kulturforskjeller – at for eksempel italienere av natur er mer åpne, mens vi her til lands er hemmet og synes det er deilig å slå ut håret i rus. Men jeg tror nå at denne oppførselen er historisk betinget.

Alkohol og arbeid

Når det anslås at fylla koster arbeidslivet 12 milliarder årlig i bl.a. korttidsfravær og nedsatt produktivitet, er dette et pent tall. Kjølstad vil ikke en gang gjette på hvor mye rus totalt koster samfunnet. Men skulle vi en gang bli helt tørrlagte, ville sykehuskøene forsvinne, det ville bli romslig på legevaktene i helgene, barnevernet ville få mindre å gjøre, voldskriminaliteten minke betraktelig og bilulykkene bli færre. Det er et tankekors at karrierekvinner på rundt 40 drikker dobbelt så mye som mødrene uten å tåle en dråpe mer. Mens forbruket av illegale rusmidler holder seg stabilt, øker alkoholkonsumet, og presset på en vellykket norsk alkoholpolitikk øker:

– All erfaring viser at det er pris og lav tilgjengelighet som virker. Liberale land strammer faktisk til nå, mens her latterliggjøres «pottitlandet».

– I arbeidslivet eksponeres stadig flere for drikkesituasjoner på seminarer, samlinger, kick-off, konferanser. Før var få med på dette, nå deltar mange på slike arrangementer i skjæringspunktet mellom jobb og fritid. Det skal rak rygg til for å holde styr på det. Tar du ett glass daglig i den slags sammenhenger, er det ikke så farlig, men øker du så på med tre på fredag og fire lørdag – da nærmer du deg et nivå med kritiske verdier og fare for helseskader.

– *Så hva kan vi gjøre?*

– Jeg mener vi må fokusere mer på atferd og ikke snakke så mye for og mot. Mange har det hyggelig med alkohol, men samtidig har vi en god del som oppfører seg plagsomt mot andre. Vi behøver ikke diagnostisere Pettersen, men hvordan vil vi ha det? Er det ok at noen spyr, griser på do og har ubeskyttet sex i fylla? Ingen ønsker dette, der er vi enige. Lederne må ta et ansvar og se hva vi kan gjøre i forhold til atferd.

Moro å påvirke

Da Halvor Kjølstad forlot Bjørnebekk – og stedets mangslungne miljø av hester, kuer, griser, høner, et sammensatt klientell og yrende sosialt liv – dro han til Oslo for å studere. Det var i de tider da enkelte i etterpåklokskapens lys vil mene at Blindern ikke lignet så lite på en zoologisk hage, slik ml-bevegelsen romsterte i påvirkelige sinn. Stort var det også, alt sammen, et miljø som kunne føles fremmedgjørende, oppsummerer Kjølstad. Han kom til psykologien som en følge av «arv, miljø og tilfeldigheter».

– Min beste venn begynte på grunnfag. Så begynte jeg selv og syntes det var utrolig gøy. Da vi kom til annen avdeling, jobbet vi i mindre grupper. Der ble du sett, og det var en som så meg: «Du skal bli kliniker, Halvor,» sa hun. Det stemte, da falt tingene på plass.

– *Men du har brukt mye av arbeidslivet på å lede. Hvorfor?*

– Jeg synes det er moro å påvirke min egen arbeidssituasjon. En periode var jeg sjefpsykolog på Statens senter, og det var riktignok et paradoks. Det eneste jeg ledet var psykologmøtene, for legene hadde all makt. Da jeg kom til Blå Kors, kom en ansatt med et problem. Jeg husker jeg tenkte at «det kan jeg jo bare gjøre, jeg er jo sjef!» Jeg liker altså å være engasjert, gjerne på flere områder – å undervise, i det offentlige – har alltid likt det. Gjør du ingen store flauter, får du også oppdrag.

– Blant psykologer var det lenge slik at mange satt på gjerdet og kritiserte overlegene, men vegret seg for å ta ansvar selv. Det er lite konstruktivt. Det er mange flotte overleger, og i alle fall tar de ansvar, fortsetter Kjølstad. – Men dette er vel i ferd med å endre seg. Psykologer har mange gode forutsetninger for å utvikle lagprosesser.

Ånd og tro

I 2001 fikk Halvor Kjølstad Bjørn Christiansens minnepris av Tidsskrift for Norsk Psykologforening. Han skrev om åndsspørsmål. Det, sa han den gang, kunne han ikke gjort i «gamle dager».

– Da jeg var ferdig psykolog i -72, ble helse- og sosialfagene veldig profesjonalsert. Idealet var verdinøytralt. Å snakke om mennesket som åndsvesen sto ikke på dagsorden og var ikke stuerent. Gjorde du det, ble du fort mistenkeliggjort for å ville evangelisere. Alt dreide seg om atferd og fag. Dermed forsvant noe menneskelig, synes jeg. Dette har ikke nødvendigvis med tro å gjøre. Men hvilken drivkraft har du? Hva er viktig i livet? De fleste sliter med skam og skyld og har mange spørsmål. Å ikke ta opp dette, er for meg helt meningsløst.

I Blå Kors, som har kristen formålsparagraf, fikk Kjølstad rik anledning til å engasjere seg i spørsmål han alltid har vært engasjert i, en organisasjon hvor troende og ikke-troende finner sin plass sammen. Men skal du være sjef der, må du være kristen.

– *Hva er Gud for deg?*

– For meg er Gud en kraft, en skaperkraft som rommer hele tilværelsen, som er god å henvende seg til og søke støtte hos. Jeg har ikke vært en troende hele mitt liv og kommer fra et ikke-kristent hjem. Det var en lang og stillferdig utviklingsprosess. I Bymisjonen møtte jeg mange og opplevde at det fantes noe gledesfylt og varmende der – annerledes enn mine bilder av kristendom. Min kjære kone og beste faglige støtte, Dagrun Dvergsdal, er også et troende menneske. Hun har betydd mye for min utvikling også på dette området. Etter hvert hørte jeg de gamle salmene fra Ønskekonserten, som er vakre, og opplevde at ordene fikk mening. De henvendte seg til meg.

– På sykkeltur i Nordmarka, eller når du står opp en sommermorgen og ser utover – noen må ha skapt alt, tenker jeg da.

Undring

Kjølstads forankring har nok betydning for hans ustoppelige engasjement for mennesker og i alle saker han arbeider med.

– *Hva er din drivkraft?*

– Det er enkelt – troen på at folk kan få det bedre og ta ansvar for sitt eget liv. Det er moro og berikende.

– *Hva er det viktigste du har oppnådd, synes du?*

– Jeg har fått jobbe med hardt belastede mennesker, med tunge diagnoser, som har vokst og myknet og tatt tak i livet sitt. Og jeg har opplevd vanvittige historier med folk som har vært så langt nedi grøfta. Mot alle odds har de steget opp som fugl Fønix av asken. Mye arbeid er seigt og langdrygt, men iblant skjer sånt – nærmest undere. Som gjør at jeg fortsatt undrer.